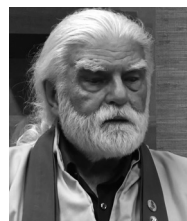

Dobosy Antal

Dharma-beszéd a súnjátáról

Elhangzott 2022. december 4-én, A Tan Kapuja Buddhista Főiskola zen meditációs gyakorlásán.

Koppintok ezzel a bottal ebben a ritmusban: „titátítiti, titátítiti, titátítiti, ti”, és kérdezem: „Látjátok ezt?” Megint koppintok a bottal, és kérdezem: „Halljátok ezt?” Újra koppintok a bottal, és kérdezem: „Étitek ezt?”

A súnjátá fogalmáról fog szólni ez a Dharma-beszéd. Arról a tanításról, ami a buddhizmus alaptanításának a három legfontosabb tanítása közül a harmadik. A súnjátá szó jelentése az, hogy üresség. A fogalom gyakran hangzik el a zen szövegekben is, így a Szív-szútra szövegében is. A súnjátá tanítás a buddhizmus egyik igen alapvető felismerése, mely az emberi tudat szerepét foglalja egybe. A fogalom a matematikában is használatos, és kiváló példa arra, hogy a vallás hogyan termékenyíti meg a tudományt.

Egy jól eltalált fogalom jelentősen segíti egy probléma megértését, előreivó lehet, és leegyszerűsítheti az összefüggéseket, így alkalmas a további építkezésre, a kreatív gondolkodásra. Míg egy fogalom, amely valahogy nincs eltalálva, ellenkező eredményt ad, nehezíti az értést és gátolja az átlátást, így elterjedése és felhasználhatósága nehézkes, nem hasznosítható a helyes szemlélet kialakításában. A súnjátá fogalma jó példa arra, hogy ami egy területen jól használható fogalom, egy másik területen milyen nehézkes.

A súnjátá szó a buddhizmusból ered. Ténylegesen már kétezeröttszáz éves a használata. A buddhizmusban mindig is megvolt. Érdekes tény, hogy a súnjátá fogalma igen megtermékenyítette a hindu matematikát és nagyon hatékonyra tette a számolást. A 6–7. században kezdték el a súnjátá fogalmát használni a matematikában, olyasmire, amiből éppen nincsen, amiből egyetlen darab sincs. Egy kis körrel jelölték ezt a nincset, és ezt a súnjátával, az üresség fogalmával jelölték. Ez a találmány segítette az akkori matematikusokat, hogy rájöjjenek

a helyiértékes számolás előnyeire is. A tízes számrendszernek megfelelően csoportokba rendezték a mennyiségeket, úgy, ahogy azt ma is használjuk. Tízes, százás, ezres csoportokat képezve. A helyiértékes rendszerben a számjegyek a csoportok számára utalnak, ezreseket jelentenek, százásokat jelentenek, tízeseket jelentenek, és egyeseket jelentenek. Mivel az indiai matematikában akkoriban már a tízes számrendszert használták, és az egyes számokat különböző szimbólumokkal jelölték, a mennyiségeket elkezdték helyiértékesen leírni. Leírni sorban úgy, hogy hány darab ezres csoport van, hány darab százás csoport van, hány darab tízes csoport van, és hány darab egyes van. Ha nem

A hindu számok

volt valamelyik csoportból semennyi, akkor azt egy súnjátával jelölték, egy kis karikával. Ezzel a módszerrel a számolás hihetetlen módon leegyszerűsödött, könnyebbé és hatékonyabbá vált. A súnjátá bevezetése a matematikában forradalmi változást hozott, amely átalakította az egész matematikát a középkorban.

Ugyanebben az időben Európában még a római számokat használták a számoláshoz a matematikában, a kereskedelemben és a mérnöki számításokban. Ma már meglehetősen nehéz elképzelni, de gondoljuk el, hogy mennyire nehéz és bonyolult lehetett a római számokkal, például egy nagyobb szám esetén elvégezni a négyzetre emelést, vagy egy gyökvonást, de akár nagyobb számokkal a szorzást is. Aki képes volt elvégezni ilyen komoly számolási műveleteket a római számokkal, az igen nagy tiszteletben és megbecsülésben részesült a társadalom részéről, és egy országban feltehetően kevés ilyen ember élt. Képzeljük el, hogyan

számolnánk ki egy templom felépítéséhez szükséges fa mennyiségét vagy a szükséges kő és építőanyag mennyiségét, vagy a térfogatát valamely mértani idomnak kizárólag a római számokat használva. Ez a tudás csak kevesek kiváltsága lehetett. Nem volt alkalmas arra, hogy széles körben elterjedjen. Az európai tudományban a tizenharmadik–tizenötödik században vált ismertté ez a hindu számrendszer és számolási módszer használata az arabok közvetítésével. Fibonacci matematikus szorgalmazta 1202-ben megjelent könyvében, a *Libre abasi*-ban ennek a hindu módszernek az elterjesztését, mivel ő az araboknál tanult, és ott ismerkedett meg a hindu számolási technikával. Az arabok már akkor tízes számrendszerben számoltak, és a hindu számokat használták. Hihetetlen pontossággal és nagyszerű számítási módszerekkel határoztak meg geodéziai, földmérési problémákat. Jó példa erre, hogy nagy pontossággal meghatározták a Földnek a területét. Ami nem csak a mérőműszerek pontosságának volt köszönhető, hanem annak, hogy a hindu számokat használták tízes számrendszerben, helyiértékes rendszerrel. Ezt a rendszert vettük át az araboktól a tizenharmadik században, de például az akkori Magyarországon csak a tizenötödik században kezdték használni ezeket az „arab” számokat. Ezért mi arab számoknak hívjuk ezeket a számokat, holott ezek tulajdonképpen hindu számok. Az arab számok, melyet ma is használnak az arab nyelvterületeken, egészen másképpen néznek ki. Azonban ezt a helyiértékes számolást a mai

۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۰
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

A ma is használatos arab számok

napig is használjuk. Ez a helyiértékes módszer a számolásban meghatározó még a bináris világban is, bár ott nem a tízes számrendszert használjuk, ott a kettes a számrendszer alapja.

Azonban amennyire a matematikát ilyen hihetetlen módon megtermékenyítette a *súnjató* fogalmának használata, érdekes módon az a buddhizmusban és annak filozófiájában inkább nehézségeket okoz, nem könnyíti meg

a dolgunkat. A *súnjató*nak a buddhizmusban használt fogalma – hiszen azt jelenti üresség –, meglehetősen megnehezíti annak a megértését, amit ez a tanítás, a *súnjató* tanítás jelent. Pedig a *súnjató* tanítás szinte a legfontosabb tanítás.

Az ürességet szimbolizálja a kör, az enszo

Amikor a *súnjató*t interpretálni szeretnénk, és ez így van a főiskolai oktatásban is, akkor az oktatók, a tanítók nagy nehézségekkel küzdenek, hogy megmagyarázzák, hogy ez a tanítás hogyan vezethető le az üresség fogalmából. Az üresség tanítása a buddhizmusban a tudat szerepéről szól. Arról, hogy a dolgok, amik körülvesznek minket, azok tulajdonságai, minőségei nem a dolgokhoz tartoznak, nem a dolgok tulajdonságai. Azt, hogy hozzájuk tartozónak látjuk, és a dolgokat tulajdonságokkal látjuk el, a tudat vetíti ki, és még ezt a hozzárendelési viszonyt is a tudat hozza létre. Tulajdonképpen a *súnjató* tanítása arról szól, hogy a tudat miként teremti meg ezt a világot. Ennek a minőségét, milyenségét, ami minket körülvesz. A viszonyunkat a világhoz, a dolgokhoz. Az üresség fogalom úgy kapcsolódik ebbe a tanításba, hogy a dolgokhoz tartozónak tulajdonított minőségek szempontjából a dolgok üresek. Nem ők rendelkeznek ezekkel. A buddhizmus úgy fejezi ki ezt a viszonyt, hogy a dolgok üresek. Nincsenek eredendően tulajdonságaik, ezeket a tudat hozza létre, így üresek a dolgok. Hát elég faramuci ez a megfogalmazás. Könnyebb lenne nyilván egészen másképp dolgozni ezzel

a tudati képességünkkel. Ugyanakkor látható az, hogy a *súnjátá* fogalma a buddhizmus szempontjából igen megnehezíti ennek a tanításnak a megértését, ahelyett, hogy könnyítene. Ellentétben a matematikával, a *súnjátá* fogalom nem termékenyítette meg olyan jól a buddhista szemléletet, a tanítás megértését és a gyakorlást. Sőt, úgy gondolom, hogy nagyon gyakran félrevezet minket, netán egyenesen félre is értjük ezt a tanítást. Nem azt gyakoroljuk, amit kellene, és nem arra figyelünk, amire kellene!

Így például az üresség-meditáció nem azt jelenti, hogy a tudatunkat ki kell üresíteni, hanem azt kéne, hogy jelentse, hogy ezzel a tanítással foglalkozunk. Tehát azzal, hogy a tudat hogyan hozza létre a dolgoknak tulajdonított minőségeket és a dolgokhoz való viszonyunkat. Azaz a tudatunk szerepét kellene vizsgálnunk és felismernünk a világunkban.

Amikor ránézünk egy tárgyra, mondjuk egy itt a teremben található ülőpárnára, azt bordónak látjuk. Akkor az a szín, amit látunk, az a valóságban egy fénynyaláb. Fotonok sokasága, elektromágneses sugárzás, és ez az, ami bejut a szemünkbe, eléri a retinát, és ott ingerli a receptorokat. Amit aztán az agy kiértékel, és úgy látja, mint hogyha a párna bordó lenne. A tudatunk a párnának tulajdonítja a bordó színt, azt gondolván, hogy a párna rendelkezik azzal a színnel. Holott a valóságban ott nincs szín, hiszen a szín egy szubjektív élmény, ami mögött persze objektív, tényleges fizikai jelenség van. A jelenség az nem a szín, hanem az elektromágneses rezgés, amit a párnának az atomjai vernek vissza, és juttatnak el a szemünkbe. Természetesen más érzékszerveinkkel kapcsolatban is hasonló a folyamat. A hang esetében nyilván a levegőrezgések jutnak be a fülbe, és azt mi, adott esetben, egy zenei hangnak halljuk. Az agyunk, illetve a hallást feldolgozó agyterület és a hozzájuk tartozó tudati folyamat értékeli, amit aztán hangélménynek élünk át, és amit a levegőrezgést létrehozó eszköznek tulajdonítunk.

Amikor egy madárnak a hangját halljuk, és ismerjük annak a madárnak a fajtáját, akkor rögtön tudjuk azt is, hogy az milyen madár. Magunk elé tudjuk képzelni akár a madarat is. Amikor egy forró teát iszunk, akkor a nyelvünk,

az ajkunk érzékeli az italnak a hőmérsékletét. Mi úgy éljük át, hogy a tea forró. A tudat összefüggéseket is tud észlelni, és ezek viszont már az agynak a magasabb rendű tevékenységei közé tartoznak. Adott esetben ilyen egy okozati lánc megértése, az, hogy mi mitől függ, és az, hogy mi mit okoz. Az értés az embernek egy nagyon fontos tudatfolyamata.

Az örvös galamb (*Columba palumbus*)

A koppintás ritmusa, amit ezzel a bottal koppintottam, az egy madár hangjának a ritmusa. Elárulom most már, hogy ez a ritmus az örvös galamb hangját utánozza. Ezt a hangot, ezt a ritmust itt a Dharma-teremben is lehetett hallani. Már kora tavasszal hallottam, aztán egész nyáron át, sőt az őszi hónapokban is még jó ideig. Most már így a téli hónapokban nem hangzik el. Amikor itt a Dharma-teremben meditáltunk, akkor sokszor hallottam ezt a madárhangot a környező fákról. Párban üldögélnek az ágon, és ez a kommunikációs hangjuk. Ezt a ritmust kopogtam le a bottal, és ugyanezt a ritmust fogom most újra lekopogni ennek a tanításnak a befejezéseként.

Koppintok a bottal az örvös galambok hangjának ritmusában: „titátítiti, titátítiti, titátítiti, ti”, és kérdezem: „Vajon a látvány megy a szembe, vagy a szem megy a látványhoz?” Újra koppintok ugyanabban a ritmusban, és kérdezem: „A fül megy a hanghoz, vagy a hang megy a fülhöz?” Újra koppintok, és kérdezem: „Az értés megy a tudathoz, vagy a tudat megy az értéshez?”

Köszönöm a figyelmeteket!

